

ת"פ 47367/03/16 - מדינת ישראל נגד מיכאל יוסף פרלמן

בית משפט השלום ברמלה

ת"פ 47367-03-16 מדינת ישראל - פרקליטות מחוז מרכז נ' פרלמן

כב' הש' הישאם אבו שחאדה

בעניין:

מדינת ישראל

באמצעות פרקליטות מחוז מרכז

ע"י המתמחה הגב' גוון ישראלי המאשימה

נגד

מיכאל יוסף פרלמן

הנאשם

ע"י עוה"ד אירית באומהורן

ה כ ר ע ת ד י ן

א. כתב האישום

1. כנגד הנאשם הוגש כתב אישום המייחס לו ביצוע עבירה של חבלה ברשלנות לפי סעיף 341 לחוק העונשין התשל"ז - 1977 (להלן: **חוק העונשין**).

2. על פי עובדות כתב האישום, הנאשם הינו הבעלים של מגרש ברחוב החושן 58, נוף איילון. בספטמבר 2012 או בסמוך לכך, החל הנאשם לבנות בניין במגרש זה, בן שתי קומות וקומת מרתף (להלן: **הבניין**). עובר לתחילת הבנייה ועד ליום 3.4.2014 ולצורך בניית הבניין, התקשר הנאשם עם קבלנים

עמוד 1

שונים לביצוע עבודות שונות בבניין לרבות עבודות עפר, יסודות, עבודות שלד, התקנת תשתית חשמל, אינסטלציה ועוד.

3. בהיותו "מזמין" של "עבודות בנייה" ולאור כך שהטיל את ביצוען של עבודות אלה על מספר קבלנים, היווה הנאשם "מבצע הבנייה", כמשמעות ביטוי זה בתקנות הבטיחות בעבודה (עבודות בנייה) התשמ"ח - 1988 (להלן: **תקנות הבטיחות בעבודה**).

4. במועד שאינו ידוע במדויק למאשימה, לאחר שהסתיימו עבודות השלד בבניין, שכר הנאשם את סאלח סטיח (להלן: **סאלח**) לביצוע עבודות טייח וריצוף בבניין, חרף העובדה שסאלח אינו קבלן רשום ובלי שבדק כראוי את ניסיונו והכשרתו המקצועית.

5. בעת ביצוע עבודות שונות בבניין, לאחר השלמת עבודות השלד, לא מינה הנאשם מנהל עבודה שבהנהלתו תתבצענה עבודות הבנייה בבניין, לרבות עבודתו של סאלח. כמו כן, לא ערך הנאשם תדריך בטיחות מסודר לסאלח או לעובדים מטעמו, ולא הגיע לבניין באופן סדיר לפקח על בטיחות עבודתם.

6. ביום 3.4.2014 טרם הושלמו עבודות הבנייה בבניין. באותה עת, לא גודרו המדרגות המובילות בין הקומה הראשונה לשנייה בבניין (להלן: **המדרגות** או **מסלול המדרגות**) ולא הותקן סביבן מעקה באופן שהיווה סכנה לנפילת אדם מהקומה השנייה לקומה הראשונה. הנאשם היה מודע לכך שבאותה עת לא היה מותקן מעקה או גידור סביב המדרגות, אך לא ווידא את התקנתם באופן שימנע את סכנת הנפילה.

7. ביום 3.4.2014, סאלח לא עבד בבניין, אך הגיע אליו עובר לשעה 10.59, יחד עם אחר, על מנת לקחת מהבניין כלי עבודה לשם ביצוע עבודת צביעה במקום אחר. הנאשם והאחר עלו לקומה השנייה ונטלו משם כלי עבודה. בעת שהחל סאלח לרדת במדרגות נטולות המעקה, מעד במדרגה הראשונה, וזאת חרף ניסיונו להיאחז בקיר על מנת למנוע את נפילתו, ונפל מהקומה השנייה אל הקומה הראשונה, שם נחבט ראשו ברצפה (להלן: **הנפילה**).

8. כתוצאה מן הנפילה נחבל סאלח חבלות קשות בראשו, לרבות דימומים אפידורליים וסובדורליים, קונטוזיות מוחיות, ושברים רבים בגולגולת. כמו כן, נגרמו לסאלח שברים בצלעות ובחוליות של עמוד השדרה וכן חבלות נוספות. סאלח הובהל לבית החולים, שם בוצע ניתוח לניקוז דימום מגולגולתו. לאחר הנפילה נותר סאלח מאושפז כשהוא מחוסר הכרה תקופה ארוכה. מששב סאלח להכרה, נותר עם קשיים התנהגותיים וקוגניטיביים חמורים, לרבות הפרעה בשיפוט ובתהליכי חשיבה והוא נותר חסר ישע ותלוי באופן מוחלט באחרים.

9. במעשיו ומחדליו המתוארים לעיל, נמנע הנאשם מעשיית מעשה שחובתו לעשותו ובשל כך נגרמו חבלותיו של סאלח. לפי כתב האישום, להלן פרטי הרשלנות המיוחסים לנאשם לחלופין ובמצטבר, לפי

העניין:

- א. לא מינה מנהל עבודה, וזאת בניגוד לתקנה 2 לתקנות הבטיחות בעבודה, ובהעדר מנהל עבודה שמונה כדין, לא דאג למלא בעצמו אחר חובות מנהל עבודה באתר.
- ב. לא נקט באמצעים כדי להבטיח מניעת נפילתו של אדם במסלול המדרגות בבניין כגון גידורן באמצעות אזן יד ואזן תיכון (מעקות) מתאימים ובחוזק נאות, וזאת בניגוד לסעיפים 79 ו-168 לתקנות הבטיחות בעבודה.
- ג. לא ווידא כי אזני יד ואזני תיכון לא יוסרו ממקומם אלא כדי לאפשר העברת חומר או ציוד לפרק זמן הנדרש לפעולה זו בלבד, תוך נקיטת האמצעים הדרושים למניעת נפילת אדם או חומרים, וזאת בניגוד לתקנה 81 לתקנות הבטיחות בעבודה.
- ד. לא נקט באמצעים על מנת לוודא שפעולות הבנייה תבוצענה באופן שלא יסכן את העוסקים בבנייה, כגון עריכת תדריך בטיחות מפורט לפועלים.
- ה. שכר את סאלח לביצוע עבודות בנייה חרף העובדה שלא היה קבלן רשום וחרף העובדה שלא בדק כראוי את ניסיונו והכשרתו המקצועית של סאלח.
- ו. לא פעל כפי שמזמין בנייה מן היישוב היה פועל בנסיבות העניין, דהיינו לא הקפיד בתשומת הלב וזהירות הראויה על נושא מניעת סכנת נפילתו של אדם בבניין.

ב. קביעת הממצאים שבעובדה

10. הנאשם כפר בכתב האיטום ורובו המכריע של חומר החקירה הוגש בהסכמה ונשמעה רק עדותו של עד אחד, שמעון מרוביץ (להלן: **שמעון**) שגם עדות זו איננה ראייה מרכזית שעליה קמה ונופלת שאלת אשמו של הנאשם. כמו כן, בפרשת ההגנה העיד הנאשם ועדותו בבית המשפט הייתה דומה לדברים שמסר באמרות החוץ שנגבו ממנו.
11. כידוע, כאשר מוגשים מסמכים לבית המשפט בהסכמה של הנאשם, תוך ויתורו של הנאשם על חקירתו הנגדית של עורך המסמך, אזי חזקה על הנאשם שהוא מסכים לתוכנו של המסמך (ע"פ 7653/11 **ידען נ' מדינת ישראל** [פורסם בנבו] (26.7.12) פסקה 28 לפסק דינו של כבוד השופט זילברטל). כמו כן, באת כוח הנאשם הסתייגה מעדויות שמיעה שהופיעו במסמכים שונים שהוגשה בהסכמה. בכל מקרה ברור שבית המשפט מצווה שלא לקבוע בהליך פלילי ממצאים מרשיעים בהסתמך על ראיות שאינן

קבילות גם אם הוגשו בהיסח הדעת (ראו סעיף 56 לפקודת הראיות [נוסח חדש] התשל"א - 1971).
יובהר, רוב העובדות אינן במחלוקת בין הצדדים והמחלוקת היא משפטית בעיקרה.

12. בטרם שאדון בשאלה המשפטית האם הוכחו רכיביה של העבירה של חבלה ברשלנות, אעמוד תחילה על הממצאים שבעובדה כפי שהם עולים מתוך הראיות שהובאו בפני בית המשפט והוכחו מעל לכל ספק סביר:

א. הנאשם הוא הבעלים של המגרש שעליו הוקם הבניין: ממצא עובדתי זה מקורו בהודאת הנאשם (ת/3 ש' 12-14).

ב. הנאשם קיבל היתר בנייה להקמת הבניין ושמותנה בהעסקת קבלן רשום: ממצא עובדתי זה עולה מתוך ההיתר (ת/15) שבו נאמר בסעיף 4 כי "תנאי להתחלת בנייה: העסקת קבלן רשום בעל רישיון תקף מטעם רשם הקבלנים ובעל סיווג מתאים".

ג. הנאשם ביצע את הבנייה של הבניין באמצעות מספר קבלני משנה שאין זיקה ביניהם: הנני קובע כממצא עובדתי כי הנאשם העסיק מספר קבלני משנה, כך שכל אחד מהם היה אחראי על ביצוע חלק מוגדר מהבנייה ולמעשה אין זיקה ביניהם וכל אחד פעל באופן עצמאי מהשני על פי הסכם נפרד של כל אחד מהם עם הנאשם. כך למשל, הנאשם מינה קבלן שלד שהיה אחראי על בניית השלד של הבניין, מינה קבלן גימור שהיה אחראי על הריצוף, הטייח, האיטום והצבע, וכן מינה קבלן אינסטלציה שהיה אחראי על התקנת הצנרת ומערכת המים בבניין, וכן מינה קבלן חשמל לעבודות החשמל בבניין. בפועל, כל אחד מקבלני המשנה היה אחראי רק "על הגזרה שלו". כמו כן, לא מונה על ידי הנאשם "מנהל עבודה" או "קבלן ראשי", שישמש כתובת אחת לכל קבלני המשנה השונים בענייני הבטיחות בבניין ושהיה אמור להנחות את כולם כיצד על כל אחד מהם לפעול בתחום הבטיחות בגזרתו. הממצא העובדתי האמור עולה מתוך השילוב שבין כל הראיות להלן:

עדותיו של שמעון קבלן האינסטלציה (אמרת החוץ של שמעון, ת/22, עמ' 2 ש' 21-2, עמ' ש' 16-25, עמ' 4 ש' 8-14 וכן עדותו בבית המשפט בפרוט' מיום 20.4.2017 עמ' 7 ש' 27-32, עמ' 9 ש' 14-29); דברי הנאשם באמרות החוץ שלו (ת/3, ש' 22-38, ש' 72-81, ש' 138-145); (ת/4 ש' 51-53); וכן עדותו של הנאשם בית המשפט בפרוט' מיום 24.9.2017 עמ' 12 ש' 18 עד עמ' 14 ש' 10, עמ' 14 ש' 24-28, עמ' 15 ש' 1-20, עמ' 20 ש' 9-24, עמ' 21 ש' 8 עד עמ' 22 ש' 4, עמ' 23 ש' 1-5).

ד. שלב השלד ואחריו שלב הגמר: הנני קובע כממצא עובדתי כי היו, מנקודת מבטו של הנאשם, שני שלבים עיקריים לבנייה. תחילה שלב השלד ולאחר מכן שלב הגמר (להלן: **שלב השלד** ו- **שלב הגמר**, לפי העניין) (ראו אמרות החוץ של הנאשם ועדותו בבית המשפט בכל המקומות

שצוינו לעיל בסעיף קטן ג' לעיל).

ה. שלב השלד: השלד של הבניין נבנה על ידי קבלן בשם טאלב אבו גאנם, שהינו תושב רמלה (להלן: **טאלב**). בין הנאשם לבין טאלב נערך חוזה בכתב שלפיו טאלב התחייב למנות מנהל עבודה לגבי שלב השלד בלבד. כמו כן, בחוזה נרשם במפורש כי טאלב אחראי רק "לעבודות שלד הבניין והפיתוח בלבד". ללמדך, שעל פי החוזה טאלב אינו אחראי על שלבי הבנייה האחרים, לרבות שלב הגמר, שאעמוד עליו בהמשך. על פי החוזה, טאלב הצהיר שהוא קבלן רשום לפי חוק רישום קבלנים לעבודות הנדסה בנאיות התשכ"ט - 1969. הראיה הרלוונטית לעניין זה היא: החוזה בין טאלב לנאשם, ת/17, במיוחד סעיפים 3(א), 3(ב) ו-8 לחוזה.

ו. שלב הגמר: כחודשיים עד שלושה חודשים לערך לאחר שהסתיים שלב השלד, וטאלב והעובדים מטעמו כבר עזבו את הבניין, הנאשם סיכם עם סאלח שהאחרון ישמש כקבלן לביצוע שלב הגמר, שכלל עבודות ריצוף, טיח, איטום וצבע. סאלח הוא תושב שטחים, והתגורר באחד משני הכפרים שבשטחים, או כפר נעלין, או כפר דיר קדיס. כמו כן, סאלח היה קבלן גמר שביצע עבודות גמר בבניינים נוספים שנבנו ביישוב חשמונאים על ידי תושבים שונים של היישוב. סאלח לא היה קבלן רשום לפי חוק רישום קבלנים לעבודות הנדסה בנאיות התשכ"ט - 1969, אך הנאשם פנה אליו לבצע את שלב הגמר בבניין מאחר ובעיניו מדובר בבעל מקצוע שביצע עבודות גמר רבות ביישוב בעבר בצורה משביעה רצון. לא נערך הסכם בכתב בין הנאשם לסאלח אלא מדובר בהסכם בעל פה בלבד שכלל הסכמה לתשלום לשיעורין, לאחר הביצוע בפועל של חלקים שונים של שלב הגמר. סאלח העסיק עובדים מטעמו שהנאשם לא היה לו קשר ישיר איתם.

כל העובדות שצוינו לעיל לגבי שלב הגמר עלו מתוך עדותו של הנאשם ולא נסתרו בראיות אחרות (ראו: ת/4, ש' 2-24; ת/3 ש' 52-71, ש' 112-117; עדותו של הנאשם בבית המשפט בפרוט' מיום 24.9.2017 עמ' 13 ש' 16-30, עמ' 14 ש' 1-21, עמ' 16 ש' 1-8; וכן ראו מזכר של השוטר בועז לוי בו נאמר שלפי בדיקה שערך, מצא שסאלח אינו קבלן רשום, ת/11).

ז. המעקה שהותקן, הוסר ולא הוחזר: הנני קובע כממצא עובדתי כי עוד בשלב השלד, טאלב ועובדיו התקינו מעקה בטיחות במסלול המדרגות שממנו נפל סאלח. המעקה הושאר על ידם לאחר שסיימו את שלב השלד. לימים, לאחר שהחל שלב הגמר, עובדיו של סאלח הסירו את המעקה כדי לבצע עבודות טיח באזור של מסלול המדרגות. הנאשם ידע על ההסרה ושאל את העובדים של סאלח מדוע המעקה לא הוחזר ונמסר לו שהם יודעים את עבודתם היטב ובכל מקרה טרם סיימו לבצע את עבודות הגמר שנוגעות למסלול המדרגות. עקב כך, המעקה שהוסר לא הוחזר. כמו כן, הנני קובע כממצא עובדתי כי המעקה הוסר כמעט חודש וחצי לפני מועד הנפילה של סאלח. ללמדך, שבמשך חודש וחצי עד לשעת נפילתו של סאלח לא היה מעקה במסלול המדרגות. כל העובדות שצוינו בעניין "המעקה שהותקן, הוסר ולא הוחזר",

נובעות מתוך עדותו של הנאשם ואשר לא נסתרו בראיה אחרת (ת/3 ש' 82-87, 121-122, 131-134; ת/4 ש' 40-43; וכן עדותו של הנאשם בבית המשפט בפרוט' מיום 24.9.2017 עמ' 16 ש' 26-32, עמ' 17 ש' 4-9).

ח. אירוע הנפילה של סאלח: הנני קובע כממצא עובדתי כי ביום 3.4.2014, בשעות הבוקר, סאלח התקשר לנאשם והודיע לו כי הוא לא יוכל להגיע לבניין מאחר והוא צריך לסיים עבודות גמר בבניין אחר שבו עבד במקביל לעבודתו בבניין של הנאשם. בשלב מסוים, סאלח הגיע לבניין יחד עם אדם בשם מנשה ציונוב (להלן: **מנשה**), שבבניין שלו עבד סאלח באותו אזור, באמצעות הרכב של מנשה. מטרת ההגעה לבניין הייתה על מנת שסאלח ייקח מתוך הבניין כלי עבודה שונים ששייכים לו על מנת שיעשה בהם שימוש בעבודתו אצל מנשה. שניהם עלו לקומה השנייה בבניין. באותה עת שמעון ביצע עבודות אינסטלציה בקומה השנייה. הנאשם לא היה נוכח במקום. לאחר איסוף כלי העבודה מתוך הקומה השנייה, סאלח התכוון לרדת במסלול המדרגות, שמוביל מהקומה השנייה לקומה הראשונה, כאשר כזכור, לא היה מעקה במסלול המדרגות. עוד מהמדרגה הראשונה או השנייה, סאלח נפל, ניסה לאחוז בקיר על מנת למנוע את נפילתו, אך ללא הועיל, ונפל מהקומה השנייה לקומה הראשונה. סאלח שכב במקום נפילתו בקומה הראשונה, מתחת למסלול המדרגות, כאשר כתם דם מסביב לראשו, ואיבד את הכרתו. מנשה ושמעון הזעיקו אמבולנס למקום. סאלח פונה לבית חולים והגיעו כוחות משטרה לבניין.

העובדות שצוינו לעיל לגבי אירוע הנפילה של סאלח, עולות מתוך השילוב בין כל הראיות שלהלן: עדותו של מנשה, ת/1; מזכר של השוטר יעקב אלדבאח, ת/2; אמרת החוץ של הנאשם, ת/3 ש' 47-51, 169-172; אמרת החוץ של שמעון ת/22 ש' 6-26; דו"ח פעולה של השוטר ישראל כהן, ת/8; דו"ח בדיקת מז"פ, ת/9.

ט. הנזקים שנגרמו לסאלח: לסאלח נגרמו נזקים קשים ביותר שכוללים שברים בגולגולת, שברים בחוליות עמוד השדרה, שברים בצלעות, דימום מוחי ונותר כשבר כלי עם נכויות קשות, קשיים התנהגותיים וקוגניטיביים חמורים, לרבות הפרעה בשיפוט ובתהליכי החשיבה. ראו בעניין זה את המסמכים הרפואיים בעניינו של סאלח ת/13 ו-ת/14, וכן את המזכרים ת/5, ת/6, ו-ת/7 ו-ת/12 של השוטרים לגבי המידע שקיבלו מבני משפחתו של סאלח אודות מצבו.

ג. העבירה של חבלה ברשלנות

13. סעיף 341 לחוק העונשין הנושא את הכותרת "חבלה ברשלנות" קובע כדלקמן:

"העושה מעשה שלא כדין או נמנע מלעשות מעשה שחובתו לעשותו, והמעשה או

המחדל אינם מן המפורטים בסעיפים 338 עד 340 ונגרמה בהם חבלה לאדם, דינו - מאסר שנה."

14. סעיף 18(ב) לחוק העונשין מגדיר "מעשה" במילים "לרבות מחדל, אם לא נאמר אחרת". בנוסף, סעיף 18(ג) מגדיר "מחדל" במילים "הימנעות מעשייה שהיא חובה לפי כל דין או חוזה". בפסיקה נקבע כי תנאי להיווצרות של עבירת מחדל הוא שהמחדל יתבטא בהפרת חובה מפורשת לפעול, בין שמקורה של החובה זו הוא בדין ובין שמקורה בחוזה. כמו כן, נקבע שמקור החובה הנדרש בעבירה שהיסוד ההתנהגותי בה הוא "סביל", הופך ליסוד מיסודות העבירה הטעון הוכחה כשלעצמו (ע"פ 6811/01 **אחמד נ' מדינת ישראל** פ"ד נז(1) 26, 32-33, (2002)).

15. כמו כן, סעיף 21 לחוק העונשין מגדיר את עבירת הרשלנות באופן הבא:

" 21. (א) רשלנות - אי מודעות לטיב המעשה, לקיום הנסיבות או לאפשרות הגרימה לתוצאות המעשה, הנמנים עם פרטי העבירה, כשאדם מן היישוב יכול היה, בנסיבות העניין, להיות מודע לאותו פרט, ובלבד -

(1) שלעניין הפרטים הנותרים הייתה לפחות רשלנות כאמור;

(2) שבעבירה שעם פרטיה נמנית תוצאה שנגרמה על ידי המעשה או סכנה העלולה להיגרם בשלו - העושה נטל סיכון בלתי סביר להתרחשות התוצאה או לגרימת הסכנה כאמור.

(ב) רשלנות יכול שתיקבע כיסוד נפשי מספיק רק לעבירה שאיננה מסוג פשע."

16. בשני פסקי דין מרכזיים שנתנה, כבוד השופטת פרוקצ'יה סיכמה את הכללים המנחים לבחינת עבירת הרשלנות בפלילים, לרבות העבירה לפי סעיף 341 לחוק העונשין, וזאת ברע"פ 9188/06 **עדי נ' מדינת ישראל** [פורסם בנבו] [5.7.2010] (פסקאות 24 עד 31 לפסק הדין) (להלן: פסק דין **עדי**) וכן רע"פ 4348/08 **מאיר נ' מדינת ישראל** [פורסם בנבו] [8.7.2010] (פסקאות 27 עד 31) (להלן: פסק דין **מאיר**). להלן סיכום הכללים:

א. עבירה תוצאתית: העבירה של חבלה ברשלנות לפי סעיף 341 לחוק העונשין היא עבירה תוצאתית שמתנית בקיומה של חבלה לאדם עקב המעשה הרשלני.

ב. קיומה של חובה שהוגדרה בדין או בחוזה והופרה: קיומה של חובה בדין או בחוזה היא רכיב חיוני ביסודות העבירה של חבלה ברשלנות. חובה זו היא המקור לחובת הזהירות בעבירת הרשלנות.

ד. אפשרות להסתייע בניתוח עבירת הרשלנות בפלילים במבחנים המקובלים בדיני הנזיקין: מבחנים אלה כוללים בדיקה של חובות זהירות מושגית וקונקרטי, האם הופרו חובות אלה והאם הנזק קשור קשר סיבתי עובדתי ומשפטי להפרות האמורות. (פסק דין **עדי**, פסקה 25).

ה. רמת הסטייה הנדרשת מנורמת ההתנהגות הסבירה: כמו כן, נקבע כי לצורך הרשעה בעבירת הרשלנות נדרש כי הסטייה מנורמת ההתנהגות הסבירה תהיה גבוהה ממידת הסטייה מהנורמה הדרושה לצורך עוולה אזרחית (פסק דין **מאיר**, פסקה 29).

ו. הביטוי "אדם מן היישוב": הביטוי "אדם מן היישוב" בעבירת הרשלנות משרת גם את היסוד הנפשי וגם את היסוד העובדתי בעבירת הרשלנות הפלילית, בהציבו אמת מידה אובייקטיבית לשאלה האם אדם סביר בנסיבות העניין יכול וצריך היה להיות מודע לטיב המעשה או לנסיבותיו או לאפשרות הגרימה לתוצאותיו. הביטוי "אדם מן היישוב" מטרתו להביא לאימוץ מדיניות משפטית ראויה, כאשר אחריותו של הנאשם מתמצאת במילוי אחר החובה לנקוט אמצעי זהירות סבירים למניעת הנזק.

ז. הקשר הסיבתי: יש להוכיח שקיים קשר סיבתי בין ההתנהגות הרשלנית ובין הנזק, דהיינו יש להראות כי הפרת חובת הזהירות היא זאת שהביאה לתוצאה המזיקה. נדרש קשר סיבתי עובדתי ומשפטי בין המעשה לתוצאה. הפן העובדתי קובע את הקשר הפיזי בין המעשה או המחדל ובין התוצאה, קרי האם התנהגות הנאשם הייתה סיבה הכרחית "בלעדיה אין" להתרחשות התוצאה. הפן המשפטי מתייחס לשאלת אחריותו של העושה להתרחשות התוצאה במקום שהוא יכול היה וצריך היה לצפות כי התנהגותו תביא לתוצאה שהתרחשה.

ד. החובות שהוגדרו בדין והופרו על ידי הנאשם

17. מאחר ורכיב מרכזי בעבירה של חבלה ברשלנות הוא קיומה של חובה בדין או בחוזה שהופרה, וזאת כבסיס לקביעה שמדובר ב-"מחדל", יש להגדיר תחילה מהן החובות שהופרו. במקרה שבפניי, החובות שהופרו מקורן בדין ומשתייכות לשתי קטגוריות עיקריות: ראשית, החובה של הנאשם כבעל מקרקעין לבאים למקרקעיו; החובה של הנאשם כ-"מבצע בניה" לדאוג לקיום מעקה במסלול המדרגות לפי תקנות הבטיחות בעבודה.

18. את הפרק הנוכחי אחלק לארבעה פרקי משנה כדלקמן:

- 1.ד החובה של הנאשם כבעל מקרקעין לבאים מקרקעין;
- 2.ד הנאשם הוא "מבצע הבניה";
- 3.ד החובה להתקנת מעקה למדרגות מכוח תקנות הבטיחות בעבודה;
- 4.ד הקשר הסיבתי בין אי התקנת מעקה ובין הנפילה.

1.ד החובה של הנאשם כבעל מקרקעין לבאים למקרקעין

19. בפסק דין **עדי** (פסקה 32 לפסק הדין) וכן בפסק דין **מאיר** (פסקה 32 לפסק הדין) כבוד השופט פרוקצ'יה נעזרה בהלכות שנקבעו בדיני הנזיקין, לגבי אחריותו של בעל נכס למבקרים בנכסו, כבסיס להטלת חובה על נאשם בהליך הפלילי לנקיטת אמצעי זהירות סבירים כדי למנוע נזק שניתן וצריך היה לצפות לכל אלה שמבקרים בנכס. לפי הפסיקה האמורה, הבעלות במקרקעין מטילה אחריות מושגית על הבעלים לטובת מבקרים במקרקעין. הבעלות במקרקעין יוצרת זיקה בין הבעלים לסיכונים שנוצרו במקרקעין כשהמקרקעין בשליטתו. האחריות בגין נזק ספציפי תיקבע רק עם הפרת החובה הקונקרטית.

20. יתר על כן, בפסק דין **עדי** (פסקאות 33 ו-34) ובפסק דין **מאיר** (פסקה 37) נקבע כי בעת קביעת רמת אחריות פלילית, יש חשיבות לשאלה האם מקור הנזק נובע מדבר הטומן בחובו סכנה מובנית, או שמא מדובר בחפץ שאינו מסוכן בטיבו אף שייתכן שיהפוך למסוכן אם ינהגו בו בדרך מסוכנת. חפץ מסוכן מטיבו מוליד רמת זהירות גבוהה במיוחד. לעומת זאת, חפץ תמים, עשוי להיהפך למסוכן אם ינהגו בו שלא כראוי, ולכן מוליד רמת זהירות הנמדדת בהתאם לנסיבות העניין.

21. כך למשל, בפסק דין **עדי** היה מדובר ברצפת אולם אירועים שקרסה וגרמה לנזקים לבאי האולם, לרבות פגיעות בחיים ובגוף. נקבע כי "רצפת אולם אירועים", אינה כשלעצמה דבר מסוכן ולכן לא נדרשת לגביה רמת זהירות מוגברת. עם זאת, נקבע שרצפת אולם אירועים עלולה להחביא בתוכה סיכון פוטנציאלי אם נוהגים בה שלא בזהירות הנדרשת (פסקה 34). בפסק דין **עדי** נקבע שתחזוקה לא תקינה של רצפת אולם האירועים הפכה את אותה רצפה למסוכנת ומכאן גם האחריות של הבעלים של האולם בעבירת הרשלנות בפלילים.

22. בפסק דין **מאיר** היה מדובר במבנה מסחרי שהושכר לשוכרים שונים והתפשטה בו אש אשר גרמה לאבדות בחיים ולנזקי גוף לעובדים שעבדו באותו מבנה. כאן התעוררה השאלה האם חלה אחריות בפלילים מכוח עבירת הרשלנות על הבעלים של המבנה, על אף שהשליטה והחזקה עברה לשוכרים. בית המשפט העליון השיב על כך בחיוב. כמו כן, נקבע שמבנה המשמש למטרה כלשהי אינו מוגדר כדבר מסוכן מעצם טיבו, אך זאת בהנחה שהוא מקיים את כל דרישות הבטיחות הן בתחום התכנון והבנייה והן בתחום הסיכונים מפני אש, חשמל, גז וכיוצא באלה. כמו כן, נקבע כי אי קיום תנאי הבטיחות

האמורים, עלול להפוך את המבנה לדבר מסוכן גם אם אינו כזה מעצם טיבו.

23. לענייננו, הנאשם בהיותו הבעלים של המקרקעין שעליהם עומד הבניין, חב בחובת הזהירות כלפי כל הבאים לבניין. חובת זהירות זו, חלה על כל אחד מן העובדים שעבדו בבניין, בין בשלב השלד ובין בשלב הגמר ובין בכל שלב אחר. חובת זהירות זו כוללת גם את סאלח.

24. מקור הנזק שגרם לנפילתו של סאלח הוא מסלול המדרגות, שכשלעצמו, אינו מהווה "דבר מסוכן". עם זאת, העדר התקנת מעקה בטיחות הופכת את אותו מסלול מדרגות לדבר מסוכן וזאת בשל הסיכון לנפילתו של אדם בעת שימוש במדרגות. כך למשל, ב-ע"א 6332/15 **צלאח נ' עדוי** [פורסם בנבו] (23.11.17) (פסקאות 10 ו- 11 לפסק דינו של כבוד השופט הנדל) היה מדובר בעובד שעבד מטעם קבלן בבניין שהיה בשלבי הקמה. העובד נפל מגרם מדרגות בתוך הבניין שבהקמה. לא היה מעקה סביב גרם המדרגות והעובד נפגע בצורה קשה ונמצא שרוע מתחת לגרם המדרגות. בפועל, לא היה ברור כיצד נפל העובד מאחר ולא היו עדים לאירוע הנפילה ואותו עובד בדיעבד העיד שאינו זוכר מה קרה וזאת עקב חבלת הראש שנגרמה לו. בית המשפט המחוזי דחה את התביעה ופטר את הקבלן ואת הבעלים של הבניין מאחריות בניזיקין. העובד הגיש ערעור לבית המשפט העליון. ערעורו התקבל ונקבע כי העובדה שלא היה מעקה בגרם המדרגות, כשלעצמה, יוצרת חזקת רשלנות נגד הקבלן ונגד הבעלים של המבנה.

25. החובה להתקנת מעקה בטיחות באופן קבוע סביב מסלול המדרגות, היא לא רק חובה שנובעת מכוח אחריותו של הנאשם כבעל מקרקעין למבקרים במקרקעין, אלא עולה גם מתוך הוראות מפורשות בתקנות הבטיחות בעבודה, כפי שאסביר בהרחבה בהמשך.

26. יתר על כן, בפסיקה נקבע כי בעל המקרקעין יוצא ידי חובתו כלפי מבקרים במקרקעין שבחזקתו, אם הוא מוסר את ביצוע עבודות הבניה שמתבצעות במקרקעין ואשר דורשות מומחיות, לידי של קבלן עצמאי ומומחה ואשר יש לו את המיומנויות והכישורים הנדרשים על פי דין לביצוע הבניה (ע"א 7130/01 **סולל בונה בניין תשתיות בע"מ נ' תנעמי** (פורסם בנבו) (1.10.03) פסקה 16 לפסק דינו של כבוד השופט טירקל). כפי שיוסבר בהרחבה בפרק הבא, הנאשם לא מינה "מנהל עבודה" וגם לא "קבלן ראשי" שהיו אחראים במקומו על הבטיחות בבניין ולכן הנאשם נשאר אחראי כלפי כל המבקרים בבניין.

2.ד. הנאשם הוא "מבצע הבניה"

27. סעיף 1 לתקנות הבטיחות בעבודה מגדיר "**מבצע בניה**" במילים הבאות: "**קבלן ראשי או מזמין, המבצע את העבודה כולה או חלקה באמצעות עובדים שלו או באמצעות קבלנים העובדים עבורו.**"

28. סעיף 1 לתקנות הבטיחות בעבודה מגדיר "מזמין" של בניה ופעולת בניה, בין השאר, גם את בעל הנכס. לכן, ברור שהנאשם הוא "המזמין" של הבנייה מכוח היותו הבעלים של הבניין שנבנה. כמו כן, מכוח היותו "המזמין" הוא גם "מבצע הבנייה" של הבניין. בפרק זה נבחן מה הן החובות שמוטלות על הנאשם בהיותו "מבצע הבנייה" והאם המנגנון שנערך עם קבלני המשנה השונים, לפיו כל אחד אחראי "על הגזרה שלו", פוטר את הנאשם מאחריותו כ-"מבצע בניה", או לא.

29. סעיף 2(א) לתקנות הבטיחות בעבודה קובע כי "מבצע בניה" אחראי לכך כי "**כל עבודת בנייה**" תתבצע בהנהלתו הישירה והמתמדת של "**מנהל עבודה**" שהוא מינהו. כמו כן, סעיף 5(א) לתקנות הבטיחות בעבודה מורה שעל "מנהל העבודה" לקיים את תקנות הבטיחות בעבודה ולנקוט צעדים מתאימים כדי להבטיח שכל עובד ימלא אחר התקנות הנוגעות לעבודתו. בנוסף, סעיף 5(ג) לתקנות הבטיחות בעבודה קובע שכאשר מבצע הבנייה איננו ממנה מנהל עבודה או שהפסיק מנהל עבודה לשמש בתפקידו, אזי רואים את כל החובות המוטלות על "מנהל העבודה" כמוטלות על "מבצע הבנייה".

30. כך גם, בתקנה 6(א) לתקנות הבטיחות בעבודה נקבע שאם הטיל "המזמין" את ביצוע הבניה על "קבלן ראשי", יראו את הקבלן הראשי כ-"מבצע הבניה" וכל החובות המוטלות בתקנות הבטיחות בעבודה יהיו מוטלות על הקבלן הראשי. תקנה 6(ב) קובעת שאם "הקבלן הראשי" מינה קבלני משנה מטעמו, אזי, הקבלן הראשי עדיין יראה כ-"מבצע הבניה". כמו כן, בתקנה 6(ג) נקבע שאם הטיל "המזמין" את ביצוע פעולות הבניה על יותר מקבלן ראשי אחד, אזי יראו את המזמין כ-"מבצע הבניה" ועליו יהיו מוטלות כל החובות שחלות על "מבצע בניה".

31. קיימת פסיקה ענפה לגבי פרשנותם של תקנות 2, 5 ו-6 לתקנות הבטיחות בעבודה, הן בהליך הפלילי לגבי עבירת הרשלנות והן בהליכים אזרחיים לגבי עוולת הרשלנות. הפסיקה שדנה בעבירת הרשלנות נסמכת על הפסיקה שניתנה בעוולת הרשלנות, וגם להיפך. בסופו של יום, קיימים ארבעה כללים משפטיים שעוברים כחוט השני בכל פסקי הדין של בית המשפט העליון שדנו במקרים שבהם אדם נפגע בשל הפרת תקנות הבטיחות בעבודה. להלן ארבעת הכללים:

ראשית, המזמין של עבודות הבניה, לרבות הבעלים של המקרקעין, נושא באחריות לקיום חובות הזהירות בתחום הבטיחות בעבודה ובקיום תקנות הבטיחות בעבודה, בהיותו "מבצע הבניה", וזאת מתחילת הבניה ועד סופה.

שנית, המזמין יכול להסיר מעצמו את האחריות המוטלת עליו כ-"מבצע הבניה" רק באחת משתי אפשרויות: או שהוא ממנה "מנהל עבודה" בעל כישורים מתאימים כנדרש בדין או שהוא ממנה "קבלן ראשי" שיהיה אחראי על כלל קבלני המשנה. "מנהל העבודה" או "הקבלן הראשי", לפי העניין, יהיו הכתובת הבלעדית לנושא הבטיחות וזאת על כל עבודות הבניה, מתחילה ועד סוף, ואין משמעות לשאלה כמה קבלני משנה ישנם באתר הבניה.

שלישית, בסופו של יום, צריך שיהיה גורם בלעדי אחד שאחראי על נושא הבטיחות בבניין שנבנה, וזאת בכל שלבי הבניה. אותו גורם בלעדי יכול להיות או "מנהל העבודה", או ה-"קבלן הראשי" או "המזמין". ככל שהמזמין לא מינה "מנהל עבודה" אחד או "קבלן ראשי" אחד, אלא פעל לביצוע עבודות הבניה באמצעות קבלני משנה שונים שכל אחד אחראי רק על "הגזרה" המצומצמת שלו, אזי, המזמין ימשיך להיות "מבצע הבניה" שאחראי על הבטיחות של כל קבלני המשנה ועובדיהם ושל כל המבקרים במקרקעין, וזאת מתחילת הבניה ועד סופה, על כל המשתמע מכך.

רביעית, הרעיון של קיומו של גורם בלעדי אחד שיהיה אחראי על הבטיחות בעבודות הבניה שמתבצעות על מקרקעין, בא לשרת שתי תכליות מרכזיות: הראשונה, הבטחת הבטיחות באתר הבניה; השנייה יצירת כתובת אחת לנושא הבטיחות כדי שאירוע נזק לא "ייפול בין הכיסאות" בשל ריבוי קבלני המשנה שעובדים באתר הבניה.

32. לאופן יישום ארבעת הכללים המשפטיים שצוינו לעיל, ראו את הפסיקה שלהלן, שדנה או בעבירת הרשלנות או בעוולת הרשלנות, וזאת בעת שנגרמה חבלה לאדם במהלך ביצוע עבודות בניה:

א. למקרים שבהם הוטלה האחריות, בין בפלילים ובין בנזיקין, על "המזמין" של הבניה, לרבות בעל המקרקעין, בהיותו "מבצע הבניה", וזאת מקום שלא מינה מנהל עבודה אחד או קבלן ראשי אחד, אלא פעל באמצעות מספר קבלני משנה, ראו: ע"פ 688/77 אמבר - מכון לתערובות למשקי עמק חפר, השרון והשומרון נ' מדינת ישראל פ"ד לג(2) 85, 89 (1979) בדברי כבוד השופט בכור; ע"א 655/80 מפעלי קירור בצפון בע"מ נ' מרציאנו פ"ד לו(2) 592, 600-601 (1982) בדברי כבוד השופט דב לוין; ע"א 600/86 זלמן עמיר (וייץ) נ' יצרן קונפינו פ"ד מו(3) 233, פסקה 8 לפסק דינו של כבוד השופט אור; רע"פ 10808/06 בן יוסף נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו] [21.1.07] מפי כבוד השופט לוין; ע"א 3805/01 דואני נ' מלחי פ"ד נז(3) 682, 691 (2003) בדברי כבוד השופט ריבלין (כתוארו דאז); ע"א 878/06 טרויהפט נ' עטיה [פורסם בנבו] [4.1.09] בפסקה 63 לפסק דינו של כבוד השופט דנציגר; ע"א 3479/06 הוארי נ' ארבע [פורסם בנבו] [29.3.09] בפסקאות 7-9 לפסק דינו של כבוד המשנה לנשיאה השופט ריבלין; ע"א 1051/14 עדן בריאות טבע מרקט בע"מ נ' המוסד לביטוח לאומי [פורסם בנבו] [30.8.15] בפסקאות 21-23 לפסק דינו של כבוד השופט זילברטל.

ב. למקרים שבהם הוטלה האחריות, בין בפלילים ובין בנזיקין, על "הקבלן הראשי" שמונה על ידי המזמין, עקב כך שהקבלן הראשי היה אמור להיות האחראי הבלעדי על הבטיחות בכל "גזרות" העבודה באתר הבניה, בהיותו "מבצע הבניה", ראו: ע"פ 701/78 חברה מבנה ותעשייה בע"מ נ' מדינת ישראל פ"ד לד(2) 136, 139-138 (1979) בדברי כבוד השופט ברק (כתוארו דאז); ע"פ 264/71 החברה לבנין ולעבודות ציבוריות מיסודו של סולל בונה בע"מ נ' מדינת ישראל פ"ד כה(3) 813, 820-819 (1971) בדברי השופט ברנזון; רע"פ 710/05 הניג נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו] [7.3.05] פסקה ה' לפסק דינו של כבוד השופט רובינשטיין

(כתוארו דאז); ע"א 7130/01 **סולל בונה בניין תשתיות בע"מ נ' תנעמי** [פורסם בנבו] (1.10.03) פסקאות 11 עד 17 לפסק דינו של כבוד השופט טירקל.

ג. למקרה שבו האחריות הוטלה על "מנהל העבודה" שמונה על ידי המזמין, עקב כך שמנהל העבודה נתפס כבעל האחריות הבלעדית לבטיחות באתר הבניה בכל "הגזרות" ובכל השלבים, ראו: רע"פ 1395/15 **זמלין נ' מדינת ישראל** [פורסם בנבו] (25.5.16).

33. על כן, אם הנאשם היה רוצה להשתחרר באופן מלא מהאחריות שמוטלת עליו על פי דין כ-"מבצע הבניה" היה עליו למנות או "מנהל עבודה" אחד או "קבלן ראשי" אחד לבניית הבניין ואשר יישא בכל האחריות ליישום תקנות הבטיחות בעבודה בתוך הבניין ועל העובדים שעובדים בו, וזאת בכל שלבי הבניה, מתחילה ועד סוף. ככל שהנאשם לא מינה "מנהל עבודה" או "קבלן ראשי", אזי הוא ממשיך להיות "מבצע הבניה" ונושא על כתפיו את החובה לדאוג ליישום מלוא ההוראות של תקנות הבטיחות בעבודה בבניין, וזאת בכל שלבי הבניה. כמו כן, ככל שהופרו תקנות הבטיחות בעבודה ונגרמה חבלה לאדם, אזי הנאשם יראה כמי שהתרשל בתוקף תפקידו כ-"מבצע הבניה".

34. במקרה שבפניי, נערך חוזה בין הנאשם ובין טאלב ואשר לפיו בשלב השלד בלבד, טאלב התחייב למנות מנהל עבודה. טאלב סיים את שלב השלד ומשך את כל עובדיו מהבניין, לרבות מנהל העבודה שמונה על ידו. על כן, טאלב, או מי שמונה מטעמו, לא היה "מנהל העבודה" כמשמעות ביטוי זה בתקנות הבטיחות בעבודה, מאחר ולא היה אחראי על כל פעולות הבניה, מתחילה ועד סוף.

35. יתר על כן, לפי סעיף 2(ב) לתקנות הבטיחות בעבודה, קיימת חובה על מבצע בנייה להודיע למפקח העבודה האזורי עם התחלת פעולת הבנייה, על מינוי "מנהל עבודה" תוך ציון שמו, גילו, מענו, השכלתו המקצועית וניסיונו בעבודת בנייה. בפסיקה נקבע שחלק אורגני של מינוי "מנהל עבודה" הוא ההודעה עליו למפקח עבודה אזורי וכי בלי הודעה כזאת, ייקבע שהמינוי אינו קיים, וזאת גם אם בפועל היה מנהל עבודה באתר הבניה (ע"פ 306/70 "טית-בית" בע"מ ועזרא ברגר נגד מדינת ישראל פ"ד כה(1) 52, 55 (1971)). במקרה שבפניי, לא נמסרה כל הודעה למפקח העבודה האזורי לפיה אדם כלשהו מונה לתפקיד "מנהל עבודה" בבניין.

36. לאחר חודשיים או שלושה מתום סיום שלב השלד על ידי טאלב, זאת לפי דברי הנאשם עצמו, הנאשם התקשר עם סאלח לשם ביצוע שלב הגמר. הנאשם שיבח את סאלח כמי שהינו בעל מקצוע מיומן ומנוסה בביצוע עבודות גמר. דא עקא, לא נמסרה כל הודעה למפקח העבודה האזורי לגבי מינוי מנהל עבודה ולכן ברור שסאלח אינו "מנהל עבודה". מעבר לנדרש, יצוין כי סאלח ממילא לא יכול להיות "מנהל עבודה", יהיה ניסיונו המקצועי בתחום הבניה אשר יהיה.

37. סעיף 3 לתקנות הבטיחות בעבודה קובע שלא יתמנה אדם ל-"מנהל עבודה" ולא ישמש "מנהל

עבודה" אלא מי שנתקיים בו אחד מאלה: בידו תעודה שסיים בהצלחה קורס מנהלי עבודה מוסמכים לענף הבניין שאישר האגף להכשרה ולפיתוח כוח אדם במשרד העבודה והרווחה; הוא מהנדס אזרחי או הנדסאי או טכנאי אזרחי שהשלים את לימודיו ועמד בהצלחה במבחן בטיחות בעבודות בנייה בפני וועדה שמינה מפקח העבודה הראשי. הנאשם לא טען שסאלח עומד בכישורים או בנתונים המקצועיים האמורים ולכן אין מנוס מהמסקנה שסאלח נעדר הכישורים הנדרשים על מנת לשמש כ-"מנהל עבודה", כמשמעות ביטוי זה בתקנות הבטיחות בעבודה.

38. לפיכך, הנני קובע כי הנאשם הוא "מבצע הבניה" של הבניין, ואין בלתו, ולכן חלה עליו חובת זהירות מושגית וקונקרטיית לקיום הוראות תקנות הבטיחות בעבודה למניעת נפילתו של אדם, לרבות סאלח, מגרם המדרגות.

3.ד. החובה להתקנת מעקה למדרגות מכוח תקנות הבטיחות בעבודה

39. בנוגע לאמצעי הבטיחות שיש להתקין לשם מניעת נפילת אדם ממסלול מדרגות, ההוראה הרלוונטית היא סעיף 79 לתקנות הבטיחות בעבודה ואשר מורה כדלקמן:

"79. מסביב לפתח ברצפה, במשטח עבודה, במדרכת מעבר, ברצפת פיגום, בגג, **במסלול מדרגות** או בפיר מעלית, יותקן אחד מאלה:

(1) **אזן יד ואזן תיכון מתאימים ובחוזק נאות למניעת נפילתו של אדם וכן לוחות רגליים למניעת נפילתם של חומרים או ציוד, כאמור בתקנות 9, 10 ו-11.**

7

(2) **מכסה בעל חוזק מתאים למניעת נפילת אדם, חומרים או ציוד, שיובטח נגד הזזתו המקרית מהמקום ולא יהווה מכשול.**

(ההדגשות שלי - ה'א'ש')

40. הביטוי "**אזן יד**" הוגדר בסעיף 1 לתקנות הבטיחות בעבודה כ-"**יחידת גידור הנמצאת במקביל ובקצה משטח העבודה והמיועדת למניעת נפילת אדם**". כמו כן הביטוי "**אזן תיכון**" מוגדר בסעיף 1 לתקנות הבטיחות בעבודה כ-"**יחידת גידור הנמצאת בין אזן היד ולוח הרגל**". בנוסף הביטוי "**לוח הרגל**" מוגדר כ-"**יחידת גידור המותקנת בסמוך לקצה משטח העבודה והמיועד למניעת נפילת**

חומרים או ציוד. למען הקיצור, כל הביטויים שהובאו לעיל יכוננו יחדיו "**המעקה**".

41. במסלול המדרגות שממנו נפל סאלח לא היה מעקה ומכאן המסקנה שהנאשם הפר את חובת הזהירות המושגית למנוע נפילת אדם כלשהו מגרם המדרגות, כפי שהיא עולה מתקנה 79 לתקנות הבטיחות בעבודה. כמו כן, הנאשם הפר את חובת הזהירות הקונקרטי שאותה הוא חב לסאלח, כמי שעבד עבור הנאשם בבניין שבבעלותו וניזוק בפועל, ואין נפקא מינה שביום שבו סאלח נפל, האחרון לא התכוון לבצע עבודה כלשהי בבניין ורק הגיע על מנת לאסוף את כלי העבודה שלו.

4.ד. הקשר הסיבתי בין אי התקנת מעקה ובין הנפילה

42. קיים קשר סיבתי עובדתי בין נפילתו של סאלח לבין העדר קיומו של מעקה שכל מטרתו מניעת נפילתו של אדם בעת שימוש במסלול המדרגות. סאלח ניסה להיאחז בקיר שצמוד למסלול המדרגות על מנת למנוע את הנפילה, אך ללא הועיל. הדבר מחזק את המסקנה שאילו היה מעקה, סאלח היה יכול להיאחז בו ובכך נפילתו הייתה נמנעת. על כן, התנהגות הנאשם (המחדל באי התקנת מעקה) הייתה סיבה הכרחית "בלעדיה אין" להתרחשות התוצאה של הנפילה של סאלח שבעטיה ניזוק.

43. בנוסף, קיים קשר סיבתי משפטי בין נפילתו של סאלח לבין העדר קיומו של מעקה בגרם המדרגות. כאן חל הביטוי "אדם מן היישוב", שלפיו אדם אחר מן היישוב, במקומו של הנאשם, היה יכול לצפות שהעדר קיומו של מעקה עלול לגרום לנפילה של אדם מהמדרגות. יוזכר, הביטוי "אדם מן היישוב", סובב סביב השאלה המרכזית מה המדיניות המשפטית הראויה שיש לאמץ בהתקיים נסיבות מסוימות. לגבי הנסיבות של המקרה שבפניי, המחוקק כבר אמר את דברו בעניין, קרי, "מבצע בניה" חייב להתקין מעקה במסלול מדרגות בתוך אתר בניה לצורך מניעת נפילתו של אדם. אדם מן היישוב היה מקפיד ביישום הוראות תקנות הבטיחות בעבודה, לרבות התקנת מעקה במסלול מדרגות, מאחר והיה צופה שאדם עלול ליפול אם לא מותקן מעקה בעת השימוש במסלול המדרגות.

44. העבירה של חבלה ברשלנות כוללת בתוכה כמובן יסוד עובדתי ויסוד נפשי. במקרה שבפניי, היסוד העובדתי מתבטא בכך שהנאשם הפר את החובה בדין, בהיותו הבעלים של הבניין וגם "מבצע הבניה", לדאוג לקיומו של מעקה סביב מסלול המדרגות. היסוד הנפשי מתבטא בכך שבפועל לא צפה את האפשרות שסאלח ייפול במסלול המדרגות בשל העדר קיומו של מעקה וייגרמו לסאלח חבלות בגוף, וזאת כאשר "האדם מן היישוב" היה צופה את האפשרות האמורה. יתר על כן, היבט נוסף ליסוד הנפשי שהתקיים אצל הנאשם בביצוע העבירה של חבלה ברשלנות הוא בכך שהסכים ליטול סיכון בלתי סביר בעת שהשלים עם העובדה שהמעקה הוסר וגם לא דאג שיוחזר או שיותקן מעקה אחר במקומו.

45. העובדה שהעובדים של סאלח הסירו מיוזמתם את המעקה שהיה במקום, איננה פוטרת את הנאשם מאחריות בעבירה של חבלה ברשלנות וגם איננה מנתקת את הקשר הסיבתי, וזאת משלושה נימוקים

א. קיום חובה על פי דין על הנאשם לפקח על העובדים בענייני בטיחות: סעיף 5(א) לתקנות הבטיחות בעבודה מורה במפורש כי "מנהל עבודה" חייב לנקוט "צעדים מתאימים כדי להבטיח שכל עובד ימלא אחר התקנות הנוגעות לעבודתו". מאחר והנאשם לא מינה "מנהל עבודה", אזי רובצת על כתפיו החובה שהייתה מוטלת על "מנהל עבודה", דהיינו לנקוט "צעדים מתאימים כדי להבטיח שכל עובד ימלא אחר התקנות הנוגעות לעבודתו". במילים אחרות, מאחר והנאשם הוא "מבצע הבנייה", חלה עליו חובה בדין לתת הוראות לעובדים של סאלח להתקין מעקה כנדרש בתקנות הבטיחות בעבודה ואף לדאוג בעצמו שהדבר יבוצע, ומכוח חובה זו אסור לו להישמע להמלצות של אותם עובדים כי ניתן לוותר על המעקה.

ב. קיום חובה על פי דין על הנאשם להסיר את המעקה רק לפרק הזמן הדרוש להעברת חומר או ציוד: סעיף 81 לתקנות הבטיחות בעבודה קובע כי אין להסיר מעקה ממקומו (הכוונה לאזני יד, אזנים תיכוניים, לוחות רגליים ומכסים), "אלא כדי לאפשר העברת חומר או ציוד וזאת לפרק הזמן הדרוש לפעולה זו בלבד, תוך נקיטת האמצעים דרושים למניעת נפילת אדם או חומרים". במקרה שבפניי, מסלול המדרגות נותר חשוף ללא מעקה, עד למועד נפילתו של סאלח, במשך כמעט חודש וחצי. על פניו לא מדובר בהסרה של מעקה לפרק הזמן המצומצם הדרוש לשם העברת חומר או ציוד, ועל אחת כמה וכמה תוך נקיטת האמצעים הדרושים למניעת נפילת אדם.

ג. מהות הטענה של "גורם זר מתערב": הטענה של הנאשם שהעובדים של סאלח הם אלה שהסירו את המעקה, כאשר סאלח התחייב בפניו להיות האחראי הבלעדי על הבטיחות בשלב הגמר, היא למעשה ניסיון להיאחז בטענת ההגנה של "גורם זר מתערב" כבסיס לפטור מאחריות פלילית. לפי טענה זו, אלמלא הוסר המעקה על ידי קורבן העבירה (סאלח בעצמו, או מי מטעמו), אזי אירוע הנפילה לא היה מתרחש. במילים אחרות, לפי טענה זו, ההסרה של המעקה ניתקה את הקשר הסיבתי שבין המחדל של הנאשם באי התקנת המעקה ובין הנזק שנגרם לסאלח. טענה זו דינה להידחות מאחר ואין בה ממש. להלן נימוקיי:

בפסיקה נקבע שיש לבחון את הטענה של "גורם זר מתערב", כטענת הגנה במסגרת העבירה הפלילית של רשלנות, מהאספקלריה של "הלכת הצפיות", קרי האם אדם סביר (או בלשון אחרת, "האדם מן היישוב") במקומו של הנאשם היה יכול לצפות את התערבותו של "הגורם הזר המתערב" (ע"פ 149/15 מורה נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו] [22.11.2016] פסקאות 33 עד 40 לפסק דינו של כבוד השופט מזוז; דנ"פ 414/13 פלוני נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו] [15.4.2015] בפסקה 25 לפסק דינו של כבוד השופט הנשיא גרוניס).

על כן, הטענה של "גורם זר מתערב" כטענת הגנה בפלילים בעבירה של רשלנות, נבחנת כאשר לנאשם לא הייתה ידיעה מראש כי יתרחש בעתיד האירוע המתערב הזר שלטענתו ניתק את הקשר הסיבתי בין מחדלו לבין הנזק שנגרם, ואז יש לבחון האם אדם סביר במקומו היה צופה את התערבותו של אותו גורם זר מתערב. אם ייקבע שאדם סביר במקומו כן היה צופה את התערבותו של אותו גורם זר מתערב, אזי ייקבע שהקשר הסיבתי לא התנתק בשל הגורם הזר המתערב והנאשם יורשע בעבירת הרשלנות. לעומת זאת, אם ייקבע שאדם סביר במקומו של הנאשם לא היה צופה את התערבותו של אותו גורם זר מתערב, אזי, ייקבע שהגורם הזר המתערב ניתק את הקשר הסיבתי, ולכן הנאשם יזוכה מעבירת הרשלנות.

במקרה שבפניי, הנאשם ידע גם ידע שהוסר המעקה וכי מסלול המדרגות היה עירום מכל מעקה במשך חודש וחצי עובר למועד הנפילה של סאלח. במילים אחרות, לא מדובר כאן בסיטואציה תיאורטית שבה בוחנים בדיעבד האם היה על הנאשם לדעת שהמעקה הוסר על ידי עובדיו של סאלח, אלא בסיטואציה קונקרטיית שבה לנאשם הייתה ידיעה בפועל ומראש לגבי העדר קיומו של המעקה ולכן ברור שהדוקטרינה של "גורם זר מתערב" איננה ישימה וגם איננה רלוונטית.

ה. הטענה שסאלח לא היה "קבלן רשום"

46. בהיתר הבניה שקיבל הנאשם לשם בניית הבניין, נרשם במפורש שיש לבצע את הבניה באמצעות "קבלן רשום" כמשמעותו בחוק רישום קבלנים לעבודות הנדסה בנאות תשכ"ט - 1969. ברור שסאלח לא היה "קבלן רשום". השאלה שעולה היא האם קיים קשר סיבתי בין העובדה שהנאשם העסיק את סאלח לביצוע שלב הגמר, על אף שהאחרון אינו קבלן רשום, ובין אירוע הנפילה. לדעתי, התשובה היא שלילית.

47. ב-ע"א 878/06 טרויהפט נ' עטיה [פורסם בבנו] (4.1.09) התעוררה שאלה דומה. במקרה זה היה מדובר במזמין שהתקשר עם קבלן שאינו קבלן רשום לביצוע עבודות בניה, ואחד העובדים שעבד בבניין נפגע עקב אי קיום כללי הבטיחות המתחייבים לפי תקנות הבטיחות בעבודה. בית המשפט העליון קבע כי הסיבה המרכזית לנזק היא הפרת כללי הבטיחות המתחייבים מכוח תקנות הבטיחות בעבודה, כבסיס לאחריות בעוולת הרשלנות, ולא בהכרח בשל מינוי קבלן בלתי רשום לביצוע עבודות הבניה. במילים אחרות, לא הוכח שהיותו של הקבלן שמונה על ידי המזמין לבצע את הבניה, בלתי רשום, מהווה סיבה בלעדית אין לגרם הנזק (פסקאות 48-50 לפסק דינו של כבוד השופט דנציגר).

48. ולענייננו, העובדה שהנאשם העסיק את סאלח על אף שאינו קבלן רשום, איננה מקימה את עבירת הרשלנות וזאת לאור העובדה שלא הוכח קשר סיבתי בין עובדת היותו של סאלח קבלן לא רשום לבין הנפילה שלו במדרגות. גם אם סאלח כן היה קבלן רשום, זה לא היה בהכרח מונע את נפילתו במסלול המדרגות. במילים אחרות, סאלח נפל ונפגע בשל כך שאין מעקה במסלול המדרגות ולא בגלל שהנאשם הפר את התנאי שמופיע בהיתר הבניה להעסיק רק קבלן רשום.

49. לסיכום, רשלנותו של הנאשם מתבטאת בכך שהפר את חובתו כבעל מקרקעין לבאים למקרקעיו, בהבטחת סביבה בטיחותית עבורם, וכן בשל הפרת תקנות הבטיחות בעבודה עקב אי התקנת מעקה כמתחייב מתפקידו כ-"מבצע בניה".

ו. סוף דבר

50. על כן, הנני קובע כי המאשימה הוכיחה את יסודות העבירה של חבלה ברשלנות לפי סעיף 341 לחוק העונשין התשל"ז - 1977, וזאת מעל לכל ספק סביר, ולכן הנני מרשיע את הנאשם בעבירה האמורה.

ניתנה היום, י' טבת תשע"ח, 28 דצמבר 2017, במעמד הצדדים.